

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์และห้องสมุดสยามสมาคม

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ตรงกับปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กลุ่มชาวต่างประเทศที่รับราชการ หรือดำเนินธุรกิจการค้าในประเทศไทย จำนวน 37 คน (ดูภาคผนวก ก) และคนไทย 2 คน คือ พระยาประชาภิจักรจักร์ (ชุ่ม บุนนาค) และพระไพศาลศิลปศาสตร์* ได้ประชุมกันที่โรงแรมโอเรียนเต็ล ประธานในการประชุม คือ Hamilton King เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา เลขานุการ คือ Oscar Frankfurter ที่ประชุมเสนอว่าควรมีการก่อตั้งสมาคมเพื่อทำการวิจัยและค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย โดยจะกำหนดชื่อของสมาคม วัตถุประสงค์ ระเบียบข้อบังคับ อัตราค่าสมาชิกรายปี เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อจากนั้นได้เลือกคณะผู้ดำเนินการและแต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

นายกสมาคม	W.R.D. Beckett
เลขานุการและบรรณารักษ์กิตติมศักดิ์	Oscar Frankfurter
อุปนายก	G.E. Gerini
	Francis Henry Giles
	E. Reytter
ผู้ช่วยเลขานุการและบรรณารักษ์กิตติมศักดิ์	W.H. Mundie
เทร่ญญิกกิตติมศักดิ์	A. Cecil Carter
กรรมการ	A. D' Abaza
	J. Ferrando

*คือ เจ้าพระยาธรรมาธิบดีมนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

(ประยุทธ์ ลีธิพันธ์ 2520: 258)

กรรมการ

J. Homan van der Heide

T. Masao

F.J. Schmitt

พระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค)

Oscar Frankfurter (1904: 1-6) ได้เขียนถึงวัตถุประสงค์ของสยามสมาคมไว้ในวารสารของสมาคมฉบับแรก มีใจความตอนหนึ่งว่า

"ใครก็ตามที่พยายามจะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัญหาทางด้าน ประวัติศาสตร์ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ ศิลป หรือสภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย จะพบว่าหนทางของเขามีอุปสรรคมากมาย... จุดมุ่งหมายของสมาคมนี้คือ เพื่อแผ้วถางหนทางดังกล่าวด้วยการจัดพิมพ์วารสาร และด้วยการอภิปรายถกเถียงกันในที่ประชุม เพื่อให้ทุกคนมีวัตถุดิบมากพอที่จะสรุปผลเบื้องต้นของตนเองได้ ข้าพเจ้าพิจารณาว่าพวกเราเปรียบเสมือนคนงานผู้รวบรวมวัสดุสำหรับนายช่างจะได้ก่อเป็นโครงร่างในอนาคต ในรูปแบบของงานที่เป็นระเบียบและสมบูรณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศไทย"

สยามสมาคมมีวัตถุประสงค์ เพื่อ "แสวงหา รวบรวมข้อมูล และส่งเสริมศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง"

สมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

เมื่อก่อตั้งสยามสมาคมขึ้นแล้ว ใน พ.ศ. 2447 คณะกรรมการได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเวลานั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ให้ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์และทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งมีพระยศในขณะนั้นคือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพให้ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์

พ.ศ. 2468 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ พร้อมทั้งได้พระราชทานพระบรมฉายาลักษณ์แก่สยามสมาคม และเมื่อสยามสมาคมก่อสร้างสำนักงานถาวรขึ้น ณ เลขที่ 131 ซอยอโศก ถนนสุขุมวิท 21

กรุงเทพมหานคร เพื่อฉลองวาระครบรอบ 25 ปี ของการก่อตั้งสมาคม ก็ได้พระราชทานเงินสมทบทุนก่อสร้าง จำนวน 2,500 บาท และมีพระราชสาส์นแสดงความยินดีในพิธีเปิดอาคารสยามสมาคมอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475

พ.ศ. 2483 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ และเสด็จพระราชดำเนินเมื่อมีการแสดงปาฐกถาเรื่อง The Meaning and Form of Siamese Coronation โดยพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิติ กรมหมื่นพิทยาลภ พฤติยากร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2489

พ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณา รับสยามสมาคมไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังเช่นที่สมาคมเคยได้รับพระราชทานพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อน ๆ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงรับเป็นองค์สภานายิกาภคิตติมศักดิ์

ตราประจำสยามสมาคม

คณะกรรมการสมาคมได้พยายามมาเป็นเวลานานในการจัดให้มีตราและคติพจน์ของสมาคมขึ้น เพื่อนำมาใช้ประทับลงบนปกวารสารและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ของสมาคม พ.ศ. 2467 W.A. Graham นายกสมาคมคนที่ 4 ได้ดำเนินการให้มีตราประจำสมาคมขึ้น ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2469 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ประทานภาพร่างสี่เหลี่ยม 2 แบบให้เลือก คณะกรรมการตกลงใช้ตราหัวช้าง มีพวงมาลัยคล้องคอ ปลายวงยึดอุบะ เหตุที่เลือกรูปช้างก็เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เพราะก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประกาศใช้ธงไตรรงค์ เป็นธงประจำชาติไทย ในพ.ศ. 2460 นั้น ธงช้างเผือกบนพื้นสีแดง ก็เป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างประเทศและชาวยุโรปว่าเป็นธงประจำชาติไทย (ดูภาคผนวก ข)

นอกจากนี้แล้ว ที่ตราของสมาคมยังมีคติพจน์เขียนรอบหัวข้างว่า "วิชายังให้เกิดมิตรภาพ" ซึ่งเป็นแนวความคิดของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ประทานข้อความ ภาษาไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า ในตอนแรกเกือบเลือกใช้คติพจน์เป็นภาษาบาลี แต่ถ้าเขียนเป็นภาษาบาลีแล้ว จะมีผู้เข้าใจน้อย อีกทั้งสมาชิกชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ของสยามสมาคมก็มีความรู้ภาษาไทยพอควร จึงใช้คติพจน์เป็นภาษาไทย คติพจน์ของสยามสมาคมนี้มาจากแนวความคิดว่า การค้นคว้าวิชาความรู้เป็นสายใยนำชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เป็นสมาชิกของสยามสมาคมได้มาพบปะร่วมมือช่วยเหลือกันฉันท์มิตร (Journal of the Siam Society 1972: 259-260)

สำนักงาน

เมื่อแรกก่อตั้งสยามสมาคมไม่มีสำนักงานเป็นของตนเอง การประชุมแต่ละครั้งต้องผลัดเปลี่ยนไปจัดที่บ้านของสมาชิก, Hotel Royal, สำนักพิมพ์บางกอกไทมส์ หรือสำนักงานของสมาคมอื่น ๆ ทำให้การทำงานของสมาคมไม่สะดวก ดังนั้น ในพ.ศ. 2465 คณะกรรมการจึงได้เช่าสำนักงานในอาคาร Falck & Beideck ของบริษัท Chan Kim Lee ในตรอกธนาคารชาร์เตอร์ด์ เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดการประชุมและเป็นห้องสมุด โดยจ่ายค่าเช่าเดือนละ 120 บาท เมื่อมีสถานที่ทำงานของสมาคมแล้ว จึงทำให้การดำเนินงานของสมาคมคล่องตัวขึ้น และมีสมาคมอื่น ๆ มาขอเช่าสถานที่ของสยามสมาคม เพื่อใช้จัดการประชุมด้วย คือ Danish Society (Siam) และ Natural History Society

พ.ศ. 2467 เมื่อสัญญาเช่าสำนักงานที่อาคาร Falck & Beideck สิ้นสุดลงสยามสมาคมจึงได้ย้ายไปเช่าอาคารของบริษัท Bombay Burma Trading ที่ถนนสารธร ซึ่งประกอบด้วยห้องทำงาน 3 ห้อง ในราคาค่าเช่าเดือนละ 50 บาท สำหรับสมาคมทั้งสองที่เคยเช่าสถานที่ของสยามสมาคมก็ได้มาเช่าสำนักงานแห่งนี้เช่นเดิม

พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 สัญญาเช่าที่อาคารของบริษัท Bombay Burma Trading จะสิ้นสุดลง Reginald S. Le May จึงเสนอให้มีการสร้างสำนักงานถาวรเป็นของสยามสมาคม เพื่อฉลองในวาระครบรอบ 25 ปี ของการก่อตั้งสยามสมาคม ซึ่งจะมาถึงในพ.ศ. 2472 ในการนี้ E. Healey ซึ่งต่อมาพ.ศ. 2478 ได้เป็นสถาปนิกกิตติมศักดิ์คนแรกของ

สยามสมาคม เป็นผู้ออกแบบอาคารให้เล็กลงถึง 4 แบบ สำหรับแบบที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด เป็นเงิน 29,000 บาท ซึ่งเมื่อรวมกับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างถนน ปรับผิวดิน ประปาไฟฟ้า บ้านพักคนงาน แล้ว เป็นเงิน 33,500 บาท

ในระหว่างที่ยังไม่มีสำนักงานถาวรเป็นของสมาคมนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้เสนอให้สยามสมาคมใช้สถานที่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยไม่เสียค่าเช่าเพื่อใช้จัดการประชุม แสดงปาฐกถา และใช้เป็นห้องสมุด ระหว่างพ.ศ. 2472-2475 คณะกรรมการสยามสมาคมจึงมอบวารสารของสมาคมจำนวนหนึ่งแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการก่อสร้างสำนักงานถาวรนี้ สยามสมาคมได้จัดตั้งคณะกรรมการก่อสร้างขึ้น (Building Committee) ประกอบด้วย พระยาอินทรมนตรีศรีจันทรกุमार (Francis Henry Giles) พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, Reginald S. Le May และ E. Healey เพื่อดำเนินการรวบรวมเงินทุนเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง เมื่อถึงพ.ศ. 2475 สามารถรวบรวมเงินจำนวน 30,828 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคขององค์อุปถัมภ์ สมาชิก บริษัทธุรกิจการค้า และเงินจากกองทุนของสยามสมาคมเอง

พ.ศ. 2475 A.E. Nana ได้บริจาคที่ดินประมาณ 3 ไร่ ซึ่งมีมูลค่าในสมัยนั้น 2,400 บาท ที่ซอยอโศก ให้แก่สยามสมาคม ทั้งนี้โดยการติดต่อของพระยาอินทรมนตรีศรีจันทรกุमार และได้รับความร่วมมือในการสร้างทางเข้าและถนนจาก George McFarland ซึ่งมีที่พักติดกับที่ดินผืนนี้

เมื่อมีที่ดินและเงินทุนพร้อมแล้ว สยามสมาคมจึงเปิดให้บริษัทต่าง ๆ ประมูลราคาค่าก่อสร้างอาคาร มีบริษัทเข้าเสนอราคา 6 แห่ง บริษัท Lee Ying Kim ซึ่งเสนอราคาต่ำสุดคือ 24,400 บาท จึงได้รับเลือกให้ก่อสร้างอาคารสำนักงานถาวรของสยามสมาคม โดยมี E. Healey รับรองว่าบริษัทของชาวตะวันตกมีความสามารถเช่นเดียวกับบริษัทของชาวตะวันตก การก่อสร้างใช้เวลาประมาณ 6 เดือนจึงแล้วเสร็จ รวมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นเงิน 30,997 บาท (Minute of the Siam Society on July 5, 1932)

28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 มีพิธีเปิดใช้สำนักงานใหม่อย่างเป็นทางการ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ทรงส่งพระราชสาส์นให้อ่านในพิธี มีใจความว่า

"ด้วยความซาบซึ้งในวัตถุประสงค์อันสูงส่ง และความสำเร็จของสถาบันนี้ ข้าพเจ้า ขอแสดงความยินดีร่วมกับบรรดาสมาชิกที่ได้มาร่วมชุมนุมเป็นพยานรับรู้ในความ สำเร็จสมบูรณ์ของบ้านใหม่ของสมาคม ความยินดีของข้าพเจ้าที่มีต่อความเจริญ ก้าวหน้าของสมาคมจะสมบูรณ์กว่านี้ หากข้าพเจ้าสามารถประกอบพิธีเปิดอาคาร แห่งนี้ได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม อย่ายปล่อยให้การขาดของข้าพเจ้าเป็นสิ่งที่ จะทำให้ความสนใจในการโอกาสนี้ลดลงไป แม้ข้าพเจ้าไม่อาจมาได้ด้วยตนเอง แต่ ข้าพเจ้าทราบว่าการปรารถนาที่ข้าพเจ้ามีต่อสมาคมจะแทรกซึมไปทั่วที่ประชุมนี้ สมเด็จพระบรมราชินีได้ส่งความปรารถนาที่มาร่วมด้วย และในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอ ประกาศเปิดบ้านใหม่ของสยามสมาคม ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2475 เป็นต้นไป"

การเปลี่ยนแปลงชื่อสมาคม

พ.ศ. 2482 คณะกรรมการสยามสมาคมเปลี่ยนชื่อ "สยามสมาคม" เป็น "สมาคม คณวิชาวประเทศไทย" (Thailand Research Society) (Minute of the Siam Society on November 1, 1939) เมื่อรัฐบาลประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศจาก "สยาม" เป็น "ไทย" โดยที่สมาคมยังคงวัตถุประสงค์เดิม ต่อมา พ.ศ. 2489 เมื่อสงครามมหา เอเชียบูรพาสิ้นสุดลง รัฐบาลประกาศใช้ "สยาม" เป็นชื่อประเทศอีกครั้ง สมาคมจึงเปลี่ยน กลับมาใช้ชื่อ "สยามสมาคม" ดังเดิม (Minute of the Siam Society on March 7, 1946) และหลังจากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนชื่อประเทศ "ไทย" อีก สยามสมาคมไม่ได้เปลี่ยนชื่อ ตาม แต่ยังคงใช้ชื่อเดิมมาจนถึงปัจจุบัน

นโยบายทางวิชาการ

พ.ศ. 2465 สยามสมาคมเริ่มศึกษาผู้ใช้บริการ โดยส่งจดหมายถามความสนใจ และความต้องการของสมาชิกว่าสนใจศึกษาเรื่องใดเป็นพิเศษ เพื่อที่สมาคมจะได้จัดบริการให้ สมาชิกได้ศึกษาเรื่องต่าง ๆ เฉพาะลงไปตามความสนใจ และจัดให้สมาชิกที่มีความสนใจ

ตรงกันใ้พบปะและประกอบกิจกรรมร่วมกันได้ ปรากฏว่าสมาชิกส่งคำขอมมาจำนวน 25 คน (Journal of the Siam Society 1922: p. I) ดังนั้น สยามสมาคมจึงจัดตั้งแผนก การศึกษาขึ้น 5 แผนก ดังนี้

1. แผนกโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบ (Archaeology, History, Literature and Comparative Philology Section)
2. แผนกสังคมวิทยา (Sociology Section)
3. แผนกประยุกต์วิทยาและประณีตศิลป์ (Technology, and Fine Arts Section)
4. แผนกเกษตรกรรม การเดินทาง และการท่องเที่ยว (Agricultures, Travel and Transport Section)
5. แผนกมานุษยวิทยา (Physical Anthropology Section)

ปลายปี พ.ศ. 2465 Siam Philatelic Society ได้ขอเข้าร่วมงานกับสยาม สมาคม สมาคมตกลงรับเนื่องจากความรู้ด้านดวงตราไปรษณีย์สามารถจัดเข้าในวัตถุประสงค์ ของสยามสมาคมได้ จึงขอเป็นแผนกการศึกษาหนึ่ง ให้ชื่อว่า Philatelic Section พร้อมกับได้มอบดวงตราไปรษณีย์และสิ่งพิมพ์มีค่าต่าง ๆ ที่สมาคมสะสมไว้ให้แก่อสยามสมาคมด้วย (Minute of the Siam Society on December 14, 1922)

พ.ศ. 2468 สมาคมประวัติศาสตร์ธรรมชาติ Natural History Society ซึ่ง เป็นสมาคมวิชาการที่ก่อตั้งเมื่อพ.ศ. 2456 โดยชาวต่างประเทศที่พักอยู่ในประเทศไทย มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าด้านสัตววิทยา พฤกษศาสตร์ และธรณีวิทยา ในประเทศไทยและ ประเทศใกล้เคียง ได้ขอรวมกับสยามสมาคม โดยเปลี่ยนชื่อเป็น "แผนกประวัติศาสตร์ ธรรมชาติแห่งสยามสมาคม" และยังคงพิมพ์วารสารของสมาคมต่อไป เนื่องจากวารสารนี้มี เนื้อหาที่มีคุณค่าและมีผู้อกรับมากมาย รวมทั้งได้เผยแพร่แลกเปลี่ยนกับสมาคมและสถาบัน ต่าง ๆ ทั่วโลก แต่จะออกเป็นฉบับเพิ่มเติมของวารสารสยามสมาคม ใช้ชื่อว่า Natural History Bulletin ซึ่งมีบรรณาธิการดำเนินการด้านบทความต่างชุกกับบรรณาธิการของ วารสารสยามสมาคม และในพ.ศ. 2476 สยามสมาคมได้จัดตั้งแผนกดาราศาสตร์ (Astro- nomical Section) ขึ้นใหม่อีกแผนกหนึ่งด้วย

แผนการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นนี้มี หัวหน้าแผน และเลขานุการ ดำเนินการจัดประชุม และจัดกิจกรรมให้สมาชิกที่สนใจ เรื่องเดียวกัน ได้มาพบปะกันในโอกาสต่าง ๆ ปัจจุบันดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการดูแลกิจกรรมต่าง ๆ

กิจกรรมในด้านการค้นคว้าวิจัย

สยามสมาคมได้รับเงินสนับสนุนจากมูลนิธิฟอร์ด เพื่อสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยของสมาคม กิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาคมกระทำ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือที่มุ่งส่งเสริมให้ชาวไทยรู้จักอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ การจัดนิทรรศการทางศิลปะและวัฒนธรรมในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ การค้นคว้าและรวบรวมจารึกโบราณ ในจังหวัด เชียงใหม่ โดยร่วมมือกับโครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ให้ทุนแก่ผู้สนใจ ค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทย เพื่อจัดพิมพ์เป็นตำราในเวลาต่อมา จัดสรรทุนส่วน หนึ่งเป็นค่าเดินทาง และจัดวิทยากรให้สถานศึกษาต่าง ๆ ที่ประสงค์จะนำนักเรียนออกทัศน ศึกษาไปยังศิลปสถานและโบราณสถานต่าง ๆ สมาคมมีโครงการอื่น ๆ เช่น การบันทึกเสียง นครพื้นเมืองในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ให้ทุนคัดลอกภาพจิตรกรรมฝาผนัง รวบรวม วรรณคดีพื้นบ้าน ให้ทุนช่วยปฏิสังขรณ์หรือซ่อมแซมโบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่มีคุณค่าควรแก่ การเก็บรักษาไว้ จัดนำนาฏศิลป์และดนตรีจากภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมาแสดงที่สมาคม และสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งนำไปเผยแพร่ยังต่างประเทศด้วย กิจกรรมที่สมาคมจัดขึ้น เป็น ประจำ คือ การสัมมนา ปาฐกถา ฉายภาพยนตร์ วิทยทัศน์ นิทรรศการ และการแสดงเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรม ทั้งของประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง การจัดทัศนศึกษาศิลปโบราณวัตถุ โบราณสถานทางด้านมนุษยวิทยา และประวัติศาสตร์ธรรมชาติ นอกจากนี้สมาคมสนับสนุน ส่งเสริม และทำงานประสานกับองค์กรอื่น ๆ ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดมาดังนี้

พ.ศ. 2502 มูลนิธิฟอร์ดแห่งสหรัฐอเมริกา มอบเงินทุนเพื่อจัดตั้งและดำเนินงาน ศูนย์ค้นคว้าและวิจัยแห่งสยามสมาคม (Siam Society Research Centre) มีคณะกรรมการการวิจัย (Research Committee) ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรม บุรฉัตร ทรงเป็นประธานและให้คำปรึกษา

ผลงานการค้นคว้าวิจัยภายใต้ความอุปถัมภ์ของสยามสมาคมในระยะแรก ๆ เป็นการร่วมมือกันระหว่างประเทศไทยและเดนมาร์ก โดยมี Ebbe Munck เอกอัครราชทูตเดนมาร์ก ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการสมาคมติดต่อกับนักวิชาการ และสถาบันเอกชนต่าง ๆ ในประเทศเดนมาร์ก ให้มีโอกาสร่วมกันทำงานค้นคว้าวิจัยกับคนไทย ดังมีผลงานที่สำคัญ ๆ ต่อไปนี้

1. การร่วมมือสำรวจสมัยก่อนประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยและประเทศเดนมาร์ก (The Thai-Denish Prehistorical Expedition Campaign) ทำการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ รวมทั้งศึกษาระบบชาติวิทยาทางด้านสัตวศาสตร์ และพฤกษศาสตร์ ในบริเวณลำน่าน้อย จังหวัดกาญจนบุรี
2. การค้นคว้าเกี่ยวกับแผนที่ประเทศไทย ที่ทำในประเทศตะวันตก ได้ติดต่อบริษัทถ่ายภาพและภาพถ่ายเกี่ยวกับประเทศไทย ในศตวรรษที่ 17 และ 18 จากยุโรป ปัจจุบันภาพแผนที่ 35 แผ่น เก็บอยู่ที่ห้องสมุดสยามสมาคม และห้องพระองค์เจ้าธานีนิวัติ
3. การค้นคว้าเกี่ยวกับชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้ศึกษาและรวบรวมวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่แสดงถึงวัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของชนกลุ่มน้อย เช่น ผีตองเหลือง เป็นต้น การค้นคว้านี้มี นายไกรศรี นิมนานเหมินท์ เป็นผู้นำและกำลังสำคัญ
4. การค้นคว้าพจนานุกรมบาลี ซึ่งศูนย์ค้นคว้าและวิจัยได้ดำเนินการขอความร่วมมือไปยังวิทยาลัยสงฆ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย และกรมการศาสนา นอกจากนี้ได้ประสานงานกับสถาบันวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ แห่งกรุงโคเปนเฮเกน เพื่อพิมพ์พจนานุกรมภาษาบาลี โดยได้รับทุนอุดหนุนส่วนใหญ่จากยูเนสโก
5. การค้นคว้าในสาขาบรรณารักษศาสตร์ คือ การจัดจารึกโบราณ และหนังสือเก่าตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูนตามหัวเรื่อง และให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดของสมาคม ซึ่งทุนแรกที่ได้คือ ทุนสำหรับวิทยานิพนธ์เรื่อง "หนังสือหายากภาษาตะวันตกของห้องสมุดสยามสมาคม"

กิจกรรมในด้านการอนุรักษ์มรดกไทย

พ.ศ. 2506 สยามสมาคมได้รับมอบ "เรือนคำเที่ยง" จากนางกิมฮ้อ นิมมาน-
เหมินท์ และได้รับความสนับสนุนเงินสำหรับการรื้อถอน ขนย้าย ก่อสร้าง และตกแต่ง จาก
มูลนิธิเอเชีย และกองทุนจอห์น ที รอกกีเฟลเลอร์ที่สาม และบริษัทอีสต์เอเชียติก มอบเงินซื้อ
ยุงข้าวจากเชียงใหม่ สยามสมาคมได้จัดเรือนนี้เป็นพิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์วิทยา เพราะเรือนคำ
เที่ยงเป็นมรดกศิลปกรรมของล้านนาที่มีค่ายิ่ง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2531: 37) ตัวเรือน
ก่อสร้างจากไม้สักทั้งหลัง เป็นเรือนแบบล้านนาไทยที่เรียกทั่วไปว่า "เรือนกาแล" มีอายุ
ประมาณ 150 ปีเศษ ชื่อ "เรือนคำเที่ยง" ตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่มารดาของ นางกิมฮ้อ
นิมมานเหมินท์ คือ นางคำเที่ยง อนุสารสุนทร นอกเหนือไปจากตัวเรือนที่มีคุณค่าทาง
สถาปัตยกรรมไทยแล้ว ทางสยามสมาคมได้จัดหาศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่แสดง
สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยล้านนา โดยจัดแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนา แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ใน
ชีวิตประจำวัน เช่น ชุดอาหารแบบพื้นบ้านล้านนา เสื้อผ้าอาภรณ์ของชาวเหนือ สภาคร้วและ
เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น โดยจัดแสดงไว้บนตัวเรือนคำเที่ยง
2. ส่วนที่เกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ จัดแสดงไว้บริเวณยุงข้าว
3. ส่วนที่เป็นงานไม้แกะสลัก จัดแสดงไว้บริเวณใต้ถุน เรือน และหอบประชุม
4. ส่วนที่เป็นงานเบ็ดเตล็ด เช่น เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องทอผ้า
เครื่องดนตรี เป็นต้น ได้จัดแสดงไว้บริเวณใต้ถุนเรือน และตู้โชว์ภายในเรือน

21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2509 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรง
ประกอบพิธีเปิดเรือนคำเที่ยงเป็นทางการ สยามสมาคมได้เปิดให้ประชาชนได้เข้าชมได้ใน
ระหว่างเวลาทำการของสมาคม โดยมีภัณฑารักษ์เป็นผู้นำชมและบรรยาย

พ.ศ. 2531 สยามสมาคมก่อตั้งครบ 84 ปี ในวาระครบ 7 รอบนี้ สมาชิกของ
สยามสมาคม คือ นางลดา รัตกลีกร ได้บริจาคเงินเพื่อปลูกสร้างเรือนไทยไม้สักแบบ
สถาปัตยกรรมภาคกลางขึ้นในบริเวณของสยามสมาคม เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ รองศาสตราจารย์
แสงอรุณ รัตกลีกร สามีผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้น สยามสมาคมจึงเรียกชื่อเรือนหลังใหม่นี้ว่า

"เรือนแสงอรุณ" ภายในเรือนมีการจัดเก็บและจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านหัตถกรรม
 จักสานต่าง ๆ ของไทย ซึ่งรองศาสตราจารย์ แสงอรุณ รัตกลีกร ผู้เป็นสถาปนิก ศิลปิน
 และนักนิยมธรรมชาติ ได้ศึกษาค้นคว้าและสะสมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทยเหล่านี้ไว้ นอกจากนี้
 มีเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน จากจังหวัดกาฬสินธุ์ บริเวณรอบตัวเรือนมีการปลูกสวนสมุนไพรของ
 ไทย และเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
 องค์สภานายิกาภิกษิติมศักดิ์ เสด็จเป็นองค์ประธานเปิดเรือนแสงอรุณอย่างเป็นทางการ

สิ่งพิมพ์ของสมาคม

สยามสมาคมจัดพิมพ์หนังสือ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการต่าง ๆ ออกเป็นครั้งคราว เพื่อ
 จำหน่ายและเผยแพร่ให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันสมาคม
 จัดพิมพ์วารสารและจดหมายข่าวออกจำหน่ายเผยแพร่ รวม 3 ชื่อ คือ

1. Journal of the Siam Society (JSS) เป็นวารสารภาษาอังกฤษ
 พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2447 เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทยคดี สาขาประวัติศาสตร์ โบราณคดี
 มานุษยวิทยา อักษรศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านใน
 ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ปัจจุบันออกเป็นรายปี

2. Natural History Bulletin ซึ่งเคยมีชื่อภาษาไทยว่า สารแถลงการณ์
 สำหรับธรรมชาติวิทยา เมื่อพ.ศ. 2485 เป็นวารสารภาษาอังกฤษ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ.
 2457 เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ธรรมชาติ สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ และธรณีวิทยา รวม
 ทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติวิทยาของไทย ปัจจุบัน
 ออกเป็นราย 6 เดือน

3. The Siam Society's Newsletter เป็นจดหมายข่าวภาษาอังกฤษ เพื่อ
 เสนอเรื่องราวและกิจกรรมของสมาคม เริ่มพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2528 ออกเป็นราย 2
 เดือน

สยามสมาคมเคยออกวารสารภาษาไทยชื่อ "วารสารแห่งสมาคมค้นคว้าวิชาประเทศ
 ไทย" เมื่อพ.ศ. 2483 แต่พิมพ์ได้ 4 เล่มเท่านั้น และหยุดพิมพ์ไปเมื่อพ.ศ. 2483

การบริหารงาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงเป็นองค์สภานายิกา กิตติมศักดิ์ สยามสมาคมดำเนินงานโดยมีคณะกรรมการบริหารสมาคม (ดูภาคผนวก ก) ประกอบด้วย นายก อุปนายกสมาคม สามนาย เลขานุการกิตติมศักดิ์ เทรย์ญิก กิตติมศักดิ์ บรรณาธิการกิตติมศักดิ์ บรรณาธิการกิตติมศักดิ์แห่งวารสาร หัวหน้าแผนกกิตติมศักดิ์ของ วิชาธรรมชาตวิทยา บรรณาธิการกิตติมศักดิ์ของสารแถลงการณ์ธรรมชาตวิทยา เจ้าหน้าที่ กิตติมศักดิ์อื่น ๆ และกรรมการสามัญของคณะกรรมการอีกไม่เกินสิบห้า นาย คณะกรรมการนี้จะอยู่ในตำแหน่งสมัยละ 1 ปี โดยสมาชิกสมาคมจะเลือกตั้งคณะกรรมการใหม่ในวันประชุมใหญ่ประจำปี คณะกรรมการที่เลือกตั้งจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานของสมาคม ภายใต้ข้อบังคับของสยามสมาคม (ดูภาคผนวก ง)

สยามสมาคม แบ่งการทำงานเป็นแผนกต่าง ๆ โดยมีประธานอนุกรรมการ และคณะอนุกรรมการเป็นผู้ดำเนินการในแผนกนั้น ๆ อนุกรรมการต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการแต่งตั้งหรืออนุมัติโดยคณะกรรมการบริหารสมาคม ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิก เพื่อดูแลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ (อวยพร เกิดช่วย, สัมภาษณ์)

1. การเงิน (Finance)
2. การบริหารงานสมาคม (Administration)
3. ศิลปและวัฒนธรรม (Arts and Culture)
4. แผนกธรรมชาตวิทยา (Natural History Section)
5. โปรแกรมและการเดินทางทัศนศึกษา (Programme and Travel)
6. บ้านคำเที่ยงและเรือนแสงอรุณ (Kamthieng and Saengaroon Houses)
7. จดหมายข่าว (Newsletter)
8. วารสารสยามสมาคม (Journal of the Siam Society) (JSS)
9. วารสารประวัติศาสตร์ธรรมชาตวิทยา (Natural History Bulletin) (NHB)

10. หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (Publications)
11. ห้องสมุด (Library)
12. อนุรักษศิลปวัฒนธรรมของชาติ (National Heritage)

ห้องสมุดสยามสมาคม

ห้องสมุดสยามสมาคมมีพัฒนาการควบคู่มาับกิจการของสมาคมคือ ในระยะแรกตั้งสมาชิกใช้ห้องสมุดส่วนตัวของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ซึ่งเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ก่อน และต่อมาเมื่อสยามสมาคมมีที่ทำการอยู่ ณ ที่ใด เช่น ระหว่าง พ.ศ. 2458-2464 อยู่ที่หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร บริเวณอาคารถาวรวัดฤๅณนพนาพระธาตุ พ.ศ. 2465 อยู่ที่อาคาร Falck & Beideck พ.ศ. 2467 อยู่ที่อาคารบริษัท Bombay Burma Trading พ.ศ. 2471-2474 ใช้สถานที่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้รวมห้องสมุดไว้ ณ ที่ทำการเหล่านั้น จนการก่อสร้างอาคารของสมาคมที่เลขที่ 131 ซอยอโศก สุขุมวิท เสร็จสิ้นลงเมื่อ พ.ศ. 2475 จึงได้ใช้อาคารหลังแรกนี้เป็นสำนักงาน รวมทั้งห้องประชุมและห้องสมุด

พ.ศ. 2502 องค์การต่าง ๆ ในประเทศเดนมาร์กและมูลนิธิฟอร์ด ให้ทุนสำหรับจัดตั้งศูนย์คนควาและวิจัย และห้องสมุดเพื่อการคนควาของสยามสมาคม ทำให้สยามสมาคมสามารถสร้างอาคารห้องสมุดที่เป็นสัดส่วน เป็นอาคารเดี่ยวชั้นเดียว ตัวอาคารมีขนาดกว้างยาวประมาณ 12×30 เมตร อาคารโปร่งมีหน้าต่างตลอดความยาวของอาคาร มีค่าก่อสร้างเป็นเงินประมาณ 900,000 บาท ประกอบด้วย เงินบริจาคของสมาชิก เงินบริจาคจากสถาบันต่าง ๆ และเงินกองทุนของสมาคมเอง และเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 9 และพระราชินีอินกริดแห่งเดนมาร์ก ทรงประกอบพิธีเปิดอาคารห้องสมุดสยามสมาคม

ห้องสมุดสยามสมาคมตั้งอยู่ในอาคารห้องสมุด ถัดจากห้องทำงานของเจ้าหน้าที่สยามสมาคม ห้องสมุดมีที่สำหรับนั่งอ่านประมาณ 28 ที่ และห้องหนังสือหายากพระองค์

การบริหารงาน

ห้องสมุดสยามสมาคม เป็นหน่วยงานหนึ่งของสยามสมาคม การดำเนินงานห้องสมุด อยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการสยามสมาคม คือ คณะกรรมการห้องสมุด ซึ่งประกอบด้วย บรรณารักษ์กิตติมศักดิ์ ผู้ช่วยบรรณารักษ์กิตติมศักดิ์ กรรมการของสมาคม ผู้ทรงคุณวุฒิที่สมาคม เชิญเป็นกรรมการห้องสมุด เลขานุการบริหารสมาคม และบรรณารักษ์ห้องสมุดสยามสมาคม ทำหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับห้องสมุด เช่น การคัดเลือกและซื้อหนังสือ และสิ่งอื่น ๆ สำหรับห้องสมุด

งบประมาณ

ห้องสมุดดำเนินงานโดยใช้งบประมาณของสยามสมาคม และเงินจากกองทุนต่าง ๆ ที่มอบให้สยามสมาคม เช่น Edwin Stanton Fund ที่ให้สำหรับจัดซื้อหนังสือด้านพุทธศาสนา และมูลนิธิ James H. W. Thompson และบางครั้งโครงการที่สำคัญของห้องสมุดก็ได้รับ งบประมาณช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น ยูเนสโก และมูลนิธิเอเชีย เป็นต้น

บุคลากร

บุคลากรของห้องสมุด ประกอบด้วย บรรณารักษ์วิชาชีพ 3 คน และเจ้าหน้าที่ 1 คน

การจัดหาทรัพยากรและการจัดหมู่หนังสือ

หลักเกณฑ์ในการจัดหาทรัพยากรของห้องสมุดสยามสมาคม คือ จัดหาสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคมในการรวบรวมข้อมูล ส่งเสริมศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย และประเทศใกล้เคียง การจัดหาสิ่งพิมพ์จะอาศัยคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการที่เป็นสมาชิกสยามสมาคม และจากคำแนะนำของคณะกรรมการห้องสมุด โดยใช้วิธีการซื้อ การรับบริจาค และการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์กับสถาบันทางวิชาการอื่น ๆ

การจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด ใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้ ส่วนบัตรรายการใช้บัตรรายการแยกประเภทเป็นบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรเรื่อง

ในการให้บริการห้องสมุดสยามสมาคม แยกทรัพยากรเป็นสัดส่วนคือ หนังสือทั่วไป หนังสือสารอง หนังสืออ้างอิง วิทยานิพนธ์และงานวิจัย หนังสือหายาก หนังสือของ James Thompson Collection สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จุลสารและกฤตภาค รูปถ่ายมีค่าทางประวัติศาสตร์ แผนที่ เทปคัลป์ ไมโครฟิล์มหนังสือหายากบางเล่ม วารสารสยามสมาคม ประมวลมารค Bulletin de L'Ecole Française d'Extreme Orient และหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ และต้นฉบับโบราณ

บริการห้องสมุด

ห้องสมุดเปิดบริการระหว่างวันจันทร์-เสาร์ เวลา 9.00-17.00 น. ปิดวันอาทิตย์ วันจันทร์ และวันหยุดราชการประจำปี

บุคคลที่เข้าใช้ห้องสมุด คือ สมาชิกสยามสมาคม แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ สมาชิกตลอดชีพ สามัญสมาชิก สมาชิกกิตติมศักดิ์ สมาชิกสารบรรณกร และสมาชิกประเภทนักศึกษา สำหรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการเข้าใช้ห้องสมุดโดยไม่ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกห้องสมุด ขอให้ช่วยค่าใช้จ่ายครั้งละ 300 บาท

1. บริการจ่าย-รับ
2. บริการตอบคำถาม
3. บริการยืมระหว่างห้องสมุด
4. บริการโสตทัศนวัสดุ เกี่ยวกับรูปถ่ายมีค่าทางประวัติศาสตร์ เทปคัลป์ซึ่งบันทึกปาฐกถาและการแสดงที่สยามสมาคมเป็นผู้จัด ไมโครฟิล์มของหนังสือหายากบางเล่ม และวารสารสยามสมาคม ประมวลมารค หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ และ Bulletin de L'Ecole Française d'Extreme-Orient
5. บริการถ่ายเอกสาร

ห้องพระองค์วรมหา 2 จัดเก็บหนังสือหายากที่พิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา หนังสือหายากภาษาไทย แผนที่ย้ายจาก บันทึกรายงานการประชุมสยามสมาคม ต้นฉบับโบราณ และจุลสารที่อาจสูญหายได้ง่าย

ห้องสมุดจัดหนังสือหายากโดยใช้เลขเรียกหนังสือเหมือนหนังสือทั่วไป แต่เพิ่มตัวหนังสือ Rare W-1 และ Rare W-2 เนื้อเรียกเลขหนังสือ บัตรรายการจัดเรียงไว้ในตู้ บัตรรายการรวมกับบัตรรายการหนังสือทั่วไป

หลักในการปฏิบัติของห้องสมุดที่มีต่อหนังสือหายาก

1. จัดเก็บแยกจากหนังสือและสิ่งพิมพ์ทั่วไปของห้องสมุด
2. การให้บริการหนังสือหายากต่างจากหนังสือทั่วไป ห้องสมุดจัดแบบฟอร์มขอใช้หนังสือหายากไว้ (ภาคผนวก จ) เมื่อผู้ใช้ต้องการหนังสือหายากเล่มใด ต้องมาลงรายการในแบบฟอร์มการขอใช้หนังสือหายากแจ้งให้บรรณารักษ์ทราบ จากนั้นบรรณารักษ์จะเป็นผู้นำหนังสือหายากเล่มที่ต้องการมาให้ โดยให้ใช้เฉพาะภายในห้องสมุดและห้ามถ่ายเอกสาร
3. มีการส่งหนังสือหายากไปซ่อมและอบน้ำยาที่ห้องจดหมายเหตุแห่งชาติ
4. จัดหาหนังสือหายากฉบับสำเนาให้บริการแทน
5. จัดทำหนังสือหายากบางเล่มในรูปของวัสดุย่อส่วน
6. โครงการปรับปรุงหรือสร้างห้องหนังสือหายากเพื่อรวมหนังสือหายากให้อยู่ภายในห้องเดียวกัน